

w sieci. Przeglądając media społecznościowe można zaobserwować wiele zdjęć gości z eksponatami wrocławskiego muzeum wody, np. z symulatorem zamieci śnieżnej lub stanem skupienia wody w postaci pary wodnej. To dowód na atrakcyjność tego miejsca i na aktywne oddolne budowanie marki Hydropolis.

Wrocławianie przez wiele dekad korzystali z wody pitnej gromadzonej we wnętrzu olbrzymiego zbiornika. Po wyłączeniu go z użytkowania MPWiK (właściciel centrum wiedzy o wodzie) postanowiło, że ta imponująca infrastruktura powinna nadal służyć społeczeństwu. Hydropolis mieści się w zabytkowych obiektach hydroinżynierskich, jego powołanie oparte było na pomysłe „zwrócenia” tych wnętrz mieszkańcom i turystom. Zmiana przeznaczenia i udostępnienie ich wiąże się z realizacją celów edukacyjnych i rozrywkowych. Co roku odwiedza je olbrzymia liczba zwiedzających, w tym turystów przybywających do Wrocławia z całego świata. Idea stworzenia tak nietuzinkowego miejsca jest wzorcowym sposobem implementacji marketingu zrównoważonego, które warto popularyzować globalnie.

Podsumowanie. Analiza przypadku Hydropolis ukazuje, że społeczna odpowiedzialność może stanowić realny i trwały element strategii marketingowej muzeum. Instytucja ta konsekwentnie łączy cele edukacyjne, ekologiczne i społeczne, budując swoją markę w oparciu o wartości dostępności, inkluzywności i zaangażowania. Działania podejmowane na rzecz osób z różnymi potrzebami, aktywność edukacyjna, promocja ekologii oraz inicjatywy charytatywne potwierdzają, że marketing w duchu CSR nie ogranicza się do promocji, lecz staje się narzędziem realizacji misji społecznej. Przykład Hydropolis wskazuje, że zrównoważony marketing w instytucjach kultury może skutecznie wspierać budowanie relacji z odbiorcami, wzmacniać zaufanie społeczne i kształtować pozytywny wizerunek instytucji odpowiedzialnej za dziedzictwo i przyszłość społeczności, w której funkcjonuje.

A. Щербань

МУЗЕАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ СВОЛОКІВ РАНЬНОМОДЕРНОЇ ДОБИ В ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ СТ.

A. Shcherban

MUSEALIZATION OF UKRAINIAN EARLY MODERN AGE SUPPORT BEAMS IN THE FIRST THIRD OF THE XX CENTURY

Інформація про українські сволоки XVIII ст. почала з'являтися в публікаціях із середини XIX ст. (повість П. Куліша та наукові праці А. Скальковського й Д. Вертильяка), де різьблені дерев'яні балки для стелі фігурують як важливі матеріальні пам'ятки історії та культури козацтва. На початку ХХ ст., коли розгорнули діяльність музеї в Полтаві, Києві та Катеринославі, сволоки стали об'єктом музеєфікації.

Започаткував історію комплектування збірок різьблених сволоків і формування колекції Київського міського музею М. Біляшівський. 1904 р. ним був знайдений під час експедиції та перевезений до Києва сволок 1758 р. з будинку священника Василя Плотницького (містечко Дашів Подільської губернії). Дослідник оперативно атрибутував і досконало ввів предмет до наукового обігу через спеціальну публікацію. До 1916 р. збірка музею включала вже 7 різьблених сволоків, що походять із Поділля, Київщини, Полтавщини, Чернігівщини. П'ять — датовані XVIII ст. Всі вироби на

час надходження були доволі досконало атрибутовані. Збереглися дві фотографії (1911 та 1912 р.), які свідчать, що на початку 1910-х рр. два предмети посідали чільне місце в експозиції: були підвішені на стіни Історичного та етнографічного відділів. Перший — вищезгаданий сволок священника з Дашева містився в оточенні ікон і деталей оздоблення церков. Над ним — галерея портретів українських гетьманів. Другий, багато декорований (К. Мощенко в публікації 1927 р. назвав його «прекрасним») сволок з Ярьсьок 1722 р. представника козацької старшини Мусія Зарудного розташовувався серед дерев'яних різьблених предметів сакрального та побутового призначення. Відповідно, нині прочитується задум експозиціонерів. У першому випадку сволок використовувався як одне з найатрактивніших джерел історії України XVII–XVIII ст. В іншому — як яскравий зразок дереворізблення українців.

Унаслідок співпраці з М. Біляшівським К. Мощенко на початку 1910-х рр. принаймні три різьблені сволоки (всього в збірці їх було п'ять) з Полтавської губернії потрапили до Природничо-історичного музею Полтавського губернського земства. Їхній вигляд передає зображення, отримане нещодавно з негативу на склі, із частиною розгорнутої до 1924 р. в Просвітницькому будинку імені Миколи Гоголя експозиції підвідділу українського народного мистецтва експозиції. К. Мощенко, використавши досвід наставника, підвісив три сволоки в центрі стіни, де вони зайняли акцентне положення. Навколо розташував скрині, шафи з експонатами, килими та кераміку XIX — початку XX ст. Тобто провідною ідеєю цієї експозиції безперечно був показ на одній стіні найбільш виразних зразків різних видів українського народного мистецтва (окрім вишивки) та його підґрунтя. На жаль, для атрибуції сволоків із цієї збірки бракує інформації. Внаслідок аналізу різнопланових джерел вдалося здійснити точну атрибуцію лише одного виробу, котрий перебуває в колекції донині, створеного на початку 1740-х рр. для представника козацької старшини Дем'яна Булюбаша. Його придбав К. Мощенко в с. Жовнині Золотоніського повіту під час етнографічної експедиції. Тоді ж дослідник купив ще один сволок 1726 р. в жителя с. Лебехівка Кременчуцького повіту.

Майже одночасно з М. Біляшівським до придбання різьблених сволоків ранньомодерної доби долучився очільник Катеринославського обласного музею ім. О. Поля Д. Яворницький, який перед цим, ще не будучи музейником, у монографіях опублікував коротку інформацію про такі предмети з хат запорожців. У першому каталозі музею початку XX ст. подано інформацію лише про один сволок із Підпільненської Січі, котрий належав будинку Якіма Ігнатова. Але в епістолярній спадщині Д. Яворницького віднайдено інформацію про те, що в закладі на час видання каталогу були принаймні ще два сволоки. Перший (виріб 1719 р. з будинку священника Сімеона Петровича в с. Крилів) передав до музею 1905 р. землевласник с. Весело-Іванівка Іван Тищенко. Ще один сволок (походив із Зінківського повіту Полтавської губернії) було придбано в археолога та етнографа Івана Зарецького. 1914 р. фонди музейного закладу поповнив четвертий сволок, із с. Озерки Кобеляцького повіту Полтавської губернії, створений 1733 р. для кишенського сотника Григорія Потоцького.

Про обставини передання до музею ще трьох сволоків, які зберігаються в його колекції нині, поки що інформації в музейній документації не знайдено. Головними причинами цього вважаємо державну політику у сфері української історико-

культурної спадщини кінця 1920-х — 1930-х рр. і зайнятість Д. Яворницького в інших проектах, що завадило оперативному введенню до наукового обігу предметів; втрата музейної документації за часів німецько-радянської війни. Перший сволок, 1746 р., що належав хаті колишнього кошового Підпільненської Січі Василя Сича і згадувався в публікаціях XIX ст., міг бути придбаний до 1917 р. В ті часи до музею, вважаю, потрапив і сволок, 1732 р. що належав хаті Івана Рабца (Рябця), заможного козака містечка Кишенька. 1927 р. вчений придбав сволок у с. Петриківка. Це — балка 1732 р. з хати вдови-козачки Анастасії Деркач. Відомо також, що в цьому музеї до середини XX ст. зберігався сволок 1742 р. білицького сотника Павла Кота.

На жаль, достовірної інформації про початкове експонування цих предметів знайти не вдалося. Лишень спогади тогочасних відвідувачів музею свідчать про акцентування уваги на них Д. Яворницьким під час екскурсій.

1926 р. до музеєфікації різьблених сволоків долучився Никанор Онацький, який перевіз до Художньо-історичного музею відділу народної освіти в Сумах сволок 1776 р. з будинку М. Сумцова в с. Боромля. Упродовж 1930–40-х рр. поповнення українських музейних фондів різьбленими сволоками ранньомодерної доби зупинилося.

Таким чином, у першій третині XX ст. у складних для національної культури України умовах було сформовано три представницькі колекції сволоків (у них загалом були представлені 17 українських предметів XVIII ст.) та один виріб мистився в сумському музеї. Від початку музеєфікації українських різьблених сволоків прослідковується тенденція до наповнення інформаційного простору новими, музеальними сенсами, пов'язаними із цими предметами. Разом з іншими експонатами сволоки були залучені до процесу утвердження національної гідності в українській інтелігенції, частини міщанства та селянства, поваги до пам'яток матеріальної культури, що відображали історію козацької доби. Це сприяло продовженню процесу переоцінки цінностей у відвідувачів і формування в них відчуття права на власну національну культуру, започаткованим у XIX ст., що призвело до утвердження нової, україноцентричної державної ідеології після революційних перетворень 1917–1921 рр. До речі, завдяки музеєфікації, на різьблені сволоки ранньомодерної доби звернули увагу й українські митці, які творили проекти для споруд у стилі українського архітектурного модерну. Зокрема, Опанас Сластьон використав їхній дизайн 1915 р. під час проектування фасаду комори.

S. Babayeva

OPEN-AIR MUSEUMS EXHIBITION

С. Бабаєва

ВИСТАВКА МУЗЕІВ ПІД ВІДКРИТИМ НЕБОМ

Abstract: The article explores the origin, development, and cultural significance of **open-air museums** as a unique type of museum institution that differs fundamentally from traditional indoor museums. The study examines how open-air and living history museums serve not only as spaces for preserving historical and ethnographic heritage but also as interactive educational environments where visitors can experience daily life of past centuries through reconstruction and performance. Particular attention is given to the development of such museums in Europe and their role in safeguarding regional culture,